

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ РЕАЛІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЛАТЕНТНИХ ДЕЗИДЕРАТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

©2018 ФАРІОН М. М.

УДК 336.143

Фаріон М. М. Трансформаційні реалії бюджетної політики України відповідно до латентних дезидератів європейського співтовариства

Стаття присвячена розгляду особливості формування бюджетної політики України та ЄС у сфері дохідної та видаткової частин, оскільки бюджетна політика є ключовою складовою державної фінансової політики. Розглянуто складові елементи, основні відмінності та спільні риси дохідної та видаткової частин, а також можливий вплив національної бюджетної системи на ефективність формування економічних взаємовідносин з країнами Європейського співтовариства. Проаналізовано основні етапи трансформації національної бюджетної системи, враховуючи реалії економічного та політичного стану, а також вимоги щодо формування ефективного бюджетного забезпечення для створення сприятливого інвестиційного середовища національної економіки. Обґрунтовано можливі заходи вдосконалення існуючої бюджетної політики з метою поліпшення економічного стану країни та подальших інтеграційних процесів на рівні міжнародних програм, організаційних об'єднань для створення конкуруючого внутрішнього бізнес-середовища.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні новації, стратегія, інтеграційні процеси, економічний розвиток.

Рис.: 12. **Бібл.:** 12.

Фаріон Михайлина Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, Тернопільський національний економічний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна)

E-mail: m.farion@tneu.edu.ua

УДК 336.143

Фаріон М. М. Трансформационные реалии бюджетной политики Украины в соответствии с латентными дезидератами европейского сообщества

Статья посвящена рассмотрению особенности формирования бюджетной политики Украины и ЕС в сфере доходной и расходной частей, поскольку бюджетная политика является ключевой составляющей государственной финансовой политики. Рассмотрены составляющие элементы, основные отличия и общие черты доходной и расходной частей, а также возможное влияние национальной бюджетной системы на эффективность формирования экономических взаимоотношений со странами Европейского сообщества. Проанализированы основные этапы трансформации национальной бюджетной системы с учетом реалий экономического и политического состояния, а также требования по формированию эффективного бюджетного обеспечения для создания благоприятной инвестиционной среды национальной экономики. Обоснованы возможные меры по совершенствованию существующей бюджетной политики с целью улучшения экономического состояния страны и дальнейших интеграционных процессов на уровне международных программ, организационных объединений для создания конкурирующей внутренней бизнес-среды.

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджетные новации, стратегия, интеграционные процессы, экономическое развитие.

Рис.: 12. **Библ.:** 12.

Фаріон Михайлина Михайлівна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории, Тернопольский национальный экономический университет (ул. Львовская, 11, Тернополь, 46020, Украина)

E-mail: m.farion@tneu.edu.ua

UDC 336.143

Farion M. M. The Transformational Realities of the Budget Policy of Ukraine in Accordance with the Latent Desiderata of the European Union

The article is concerned with consideration of specific features of formation of budgetary policy of Ukraine and the EU in the sphere of income and expenditure parts, as budget policy is a key component of the State financial policy. The constituent elements, main differences and common features of the income and expenditure parts, as well as the possible influence of the national budget system on the efficiency of formation of economic relations with the Member States of the European Union are considered. The main stages of transformation of the national budget system are analyzed taking into account realities of economic and political condition, as well as the requirements on formation of effective budget provision for creation of favorable investment environment of the national economy. Possible measures to improve the existing budget policy in order to improve the economic condition of the country and further integration processes at the level of international programs, organizational associations to create a competing internal business environment are substantiated.

Keywords: budget policy, budget innovations, strategy, integration processes, economic development.

Fig.: 12. **Bibl.:** 12.

Farion Mychailina M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory, Ternopil National Economic University (11 Lvivska Str., Ternopil, 46020, Ukraine)

E-mail: m.farion@tneu.edu.ua

Відновлення позитивного напрямку в розвитку національної економіки, а також створення сприятливих макроекономічних умов для підвищення ефективності в країні здатні забезпечити стабільний фінансовий стан держави, стати запорукою впровадження високотехнологічних засобів виробництва та підвищення конкурентоспроможності економіки держави в цілому. Саме ці процеси можливі лише за умов професійного формування та чіткої реалізації бюджетної політики держави. У забезпе-

ченні економічної та соціальної стабільності бюджетна політика відіграє головну роль, оскільки в процесі її формування та реалізації переплітаються інтереси різних суб'єктів економічних відносин, а також різних політичних організацій.

Різноманітні теоретичні та практичні аспекти функціонування та становлення бюджетної політики в Україні досліджувалися такими науковцями як: В. Тропіна [1], І. Боярко [2], А. Поручник [3], І. Козинець [4], М. Карлін [5], А. Амелін [7] та ін. Автори на

достатньому рівні охарактеризували теоретико-методологічні аспекти формування бюджетної політики в Україні, однак необхідно зауважити, що, незважаючи на наявність розроблених на теоретичному рівні пропозицій з метою підвищення ефективності бюджетного процесу, даний сектор обумовлює необхідність подальших досліджень, оскільки ключові показники бюджетної політики відіграють не тільки роль економічного та соціального зростання, а також виступають факторами створення сприятливого інвестиційного середовища, яке значно впливає на рішення європейських структур щодо позитивного сприйняття іміджу країни. Саме ці варіаційні зміни дають можливість виявити найбільш актуальні проблеми даного наукового напрямку, що і визначає актуальність даного дослідження.

Бюджетна політика забезпечує прагматичні підходи до розробки та прийняття стратегічних рішень. У процесі формування бюджетної політики бюджетна система України пройшла декілька етапів, на яких були реалізовані важливі структурні, методичні та законодавчі заходи (рис. 1).

Аналіз бюджетної політики країн ЄС та України засвідчує, що національна бюджетна система відповідає загальним принципам побудови, правилам формування державних видатків та їх розподілу за пріоритетними напрямками розвитку соціально-економічної системи, що використовуються в межах європейського співтовариства. Згідно з метою статті необхідно дослідити міжнародні моделі державної політики у сфері формування бюджетних видатків (рис. 2), а також вибрати стратегію форму-

вання моделі фінансових відносин для українського суспільства з метою створення конкурентоспроможної бюджетної політики (рис. 3)..

Аодітна частина державного бюджету є основним знаряддям макроекономічної стабілізації в суспільстві, а також головним чинником економічного зростання країни та забезпечення високого рівня життя населення, що і сприяє формуванню сприятливого інвестиційного середовища. А отже, вимоги щодо оптимізації бюджетної системи є «неписаним правилом» будь-якого міжнародного співтовариства. За умов консолідації національних бюджетів останні повинні відповідати певним вимогам, установленим організаційними системами. Саме принцип центрального акумулювання фінансів та подальший їхній розподіл притаманний бюджетній системі ЄС.

Для прикладу наведемо структуру консолідованого річного балансу ЄС (рис. 4).

Бюджет ЄС за доходами формується за рахунок власних надходжень Союзу та доходів, які збираються на території країн-членів і зараховуються, відповідно до законодавства ЄС, до спільного бюджету. Дохідна частина бюджету значно впливає на рівень забезпечення витратних статей. Більшу частину доходів складають митні збори (рис. 5).

Пріоритетними статтями витрат у бюджеті ЄС є підтримка економічного зростання та створення нових робочих місць (рис. 6).

На даному етапі доречно було б поєднати структуру доходів бюджетів України та ЄС (рис. 7).

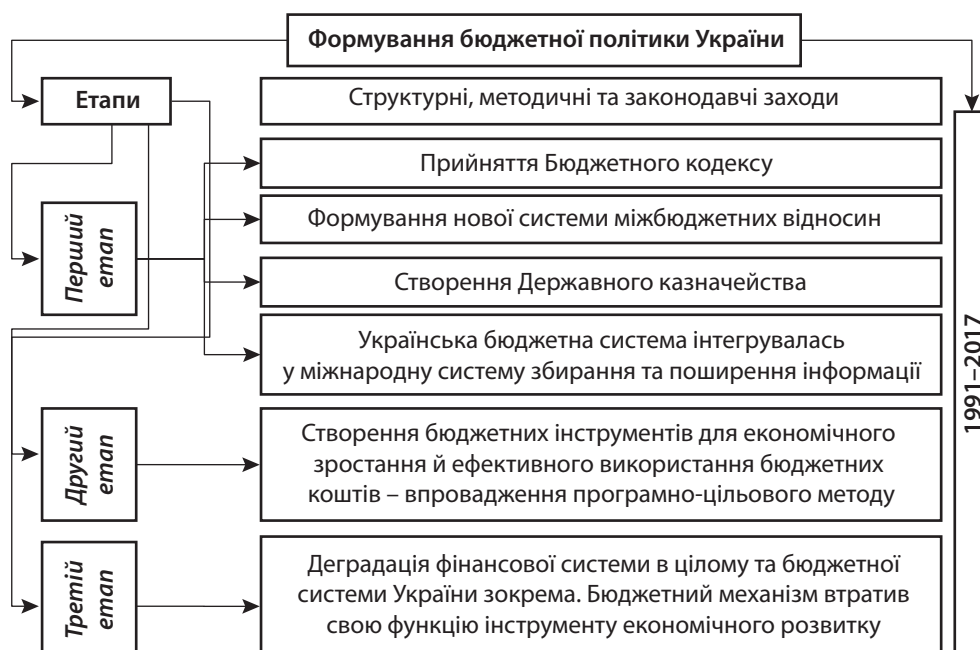
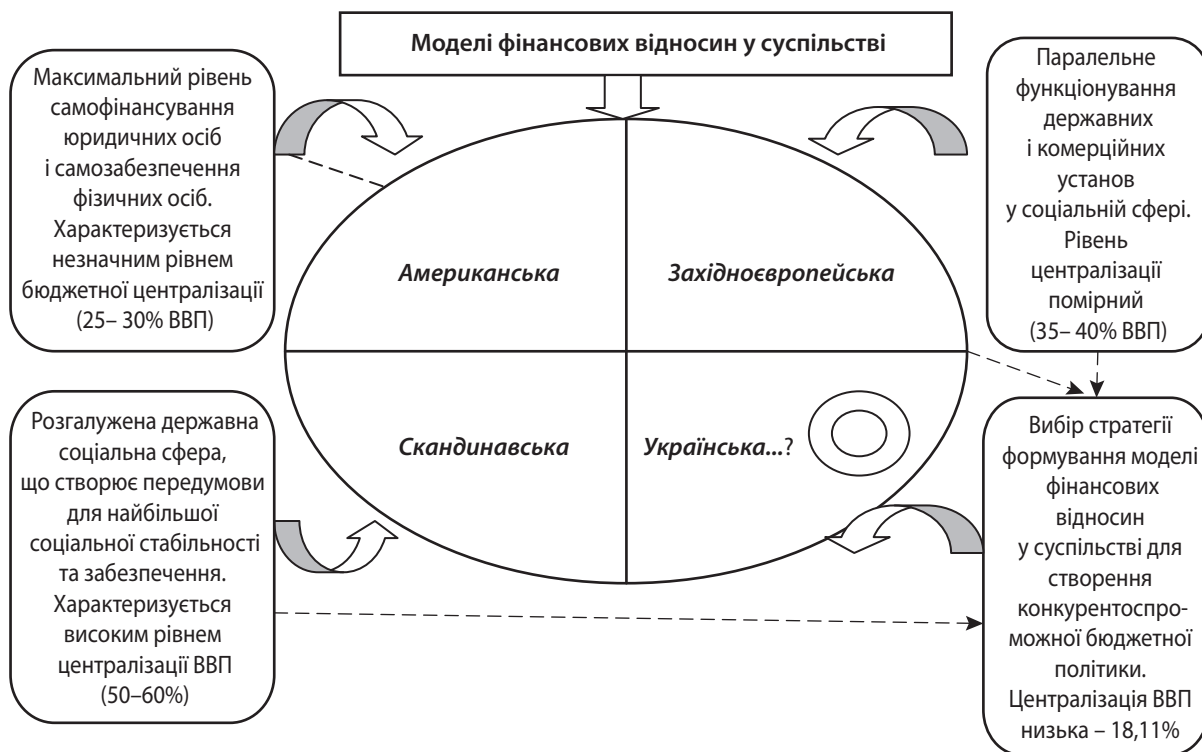

Рис. 1. Етапи формування бюджетної політики України

Джерело: складено на основі [8].

Рис. 2. Моделі державної політики країн ЄС у сфері формування бюджетних видатків

Рис. 3. Вибір стратегії формування моделі фінансових відносин для українського суспільства з метою створення конкурентоспроможної бюджетної політики

Видаткові статті бюджету ЄС в основному призначені для розвитку економічної сфери (40%), а видатки українського бюджету в основному фінансують соціальну сферу – 20,5%. Видаткова частина державного бюджету України має специфічну характеристику (рис. 8), яка вкотре підкреслює, що більшу частину видатків з українського бюджету припадає на соціальну сферу. Існуючу в Україні ситуацію з державним

фінансуванням соціальної сфери за напрямками наочно показано на рис. 9.

Без зміни структури бюджетної політики та цілеспрямованого формування конкурентоспроможного державного бюджету отримати позитивний результат на сприйняття національної економічної системи міжнародними співтовариствами – неможливо. Першим кроком у бюджетній реформі повинно бути

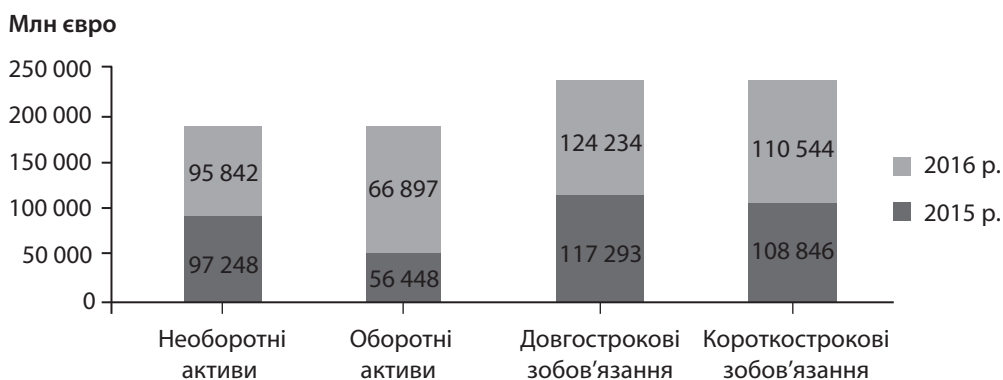

Рис. 4. Структура зведеного балансу країн ЄС за 2015–2016 рр.

Джерело: складено на основі [9].

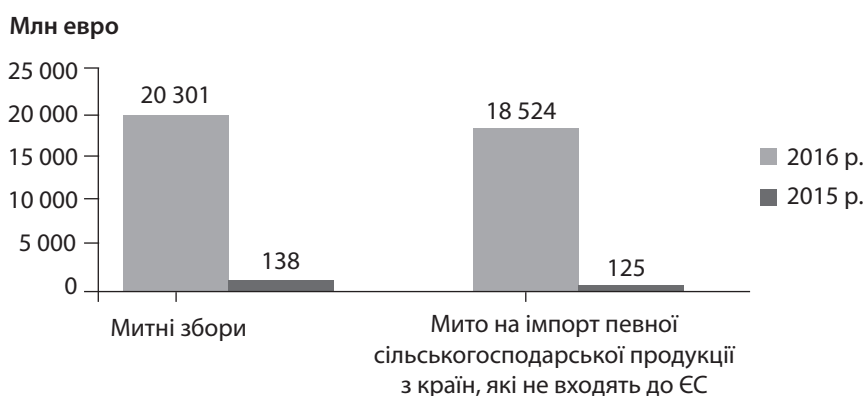

Рис. 5. Класифікація доходів від митних зборів в ЄС¹

Рис. 6. Бюджетні статті витрат ЄС за 2017 р., млрд євро

формування збалансованого державного бюджету, а також перегляд програм підтримки стратегічно важливих галузей економіки, оскільки це є основною причиною дефіциту бюджету. Дефіцит бюджету призводить до появи державного боргу. За даними Міністерства фінансів України, розмір державного боргу України станом на 01.01.2017 р. склав 60,71 млрд дол. США (екв.), гарантованого – 10,26 млрд дол. США (рис. 10).

¹ В основному, мито на імпорт певної сільськогосподарської продукції з країн, які не входять до ЄС (продукція, що охоплюється режимом підтримки ЄС («спільна організація ринку»), а також збори (сплачені виробниками) цукру, ізоглюкози та сиропу інуліну.

Станом на 31.12.2017 р. зовнішній борг склав – 1374995,5 млн грн, внутрішній борг – 766678,9 млн грн, а на 31.05.2018 р. зовнішній борг – 1232161,5 млн грн, відповідно внутрішній борг – 760854,9 млн грн.

У дослідженні Карліна М. І. зазначено, що «МВФ установив перед Україною вимоги щодо виходу України на рівень дефіциту бюджету в 3% від ВВП. Але їх майже неможливо виконати, оскільки для виконання поставлених МВФ умов щодо рівня бюджету в Україні необхідно використати досвід Естонії, а саме: запровадити використання механізму оподаткування розподіленого бюджету, який перед-

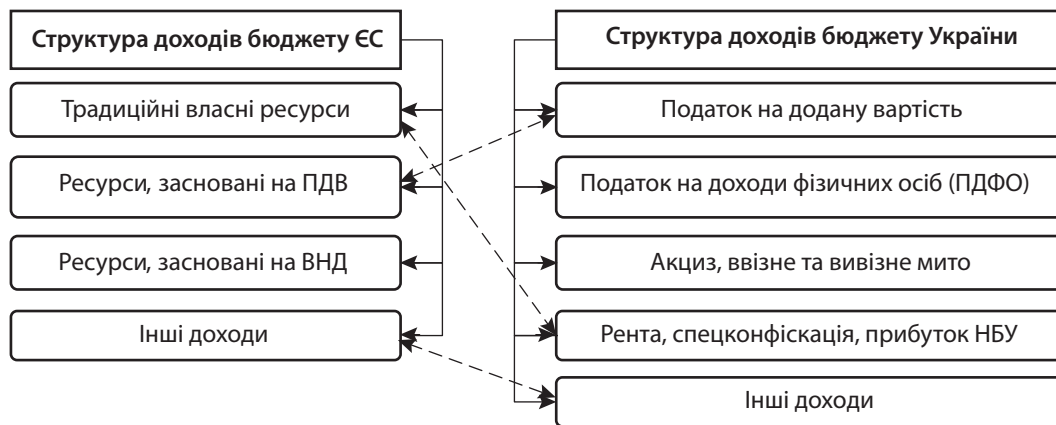

Рис. 7. Порівняльна структура зведених бюджетів ЄС та України

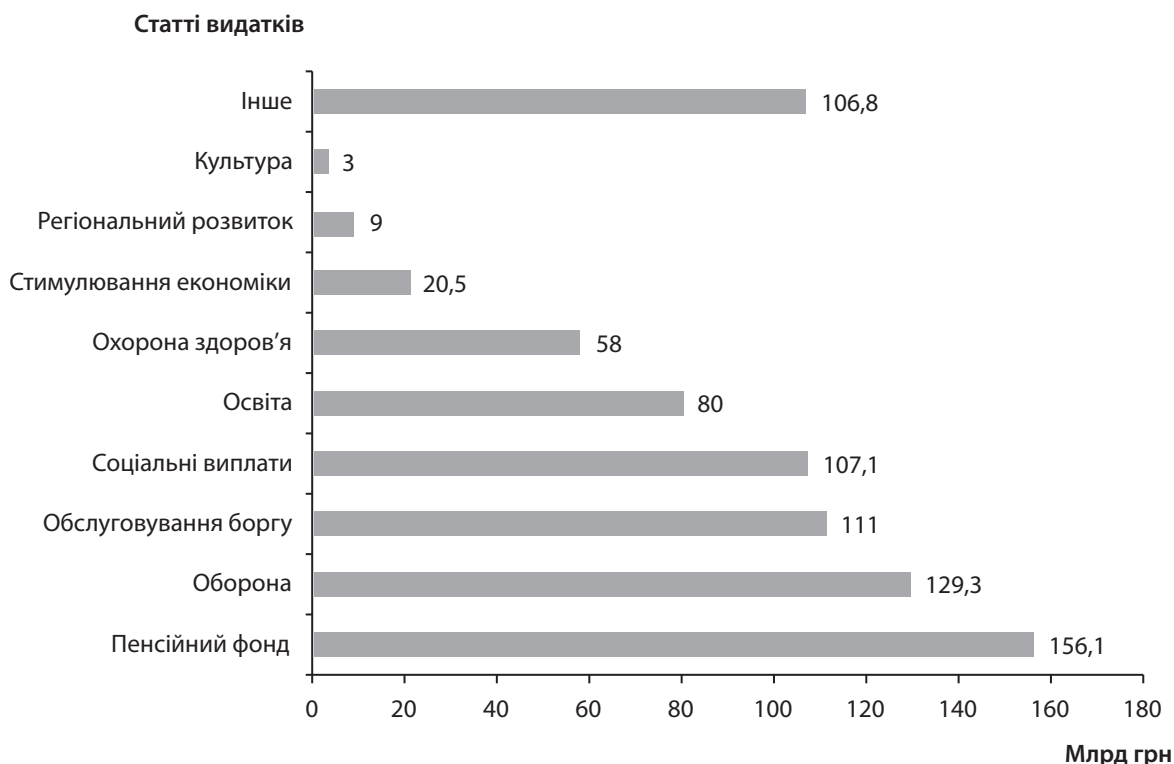

Рис. 8. Структура видатків з Державного бюджету України, 2017 р.

Джерело: складено на основі [10].

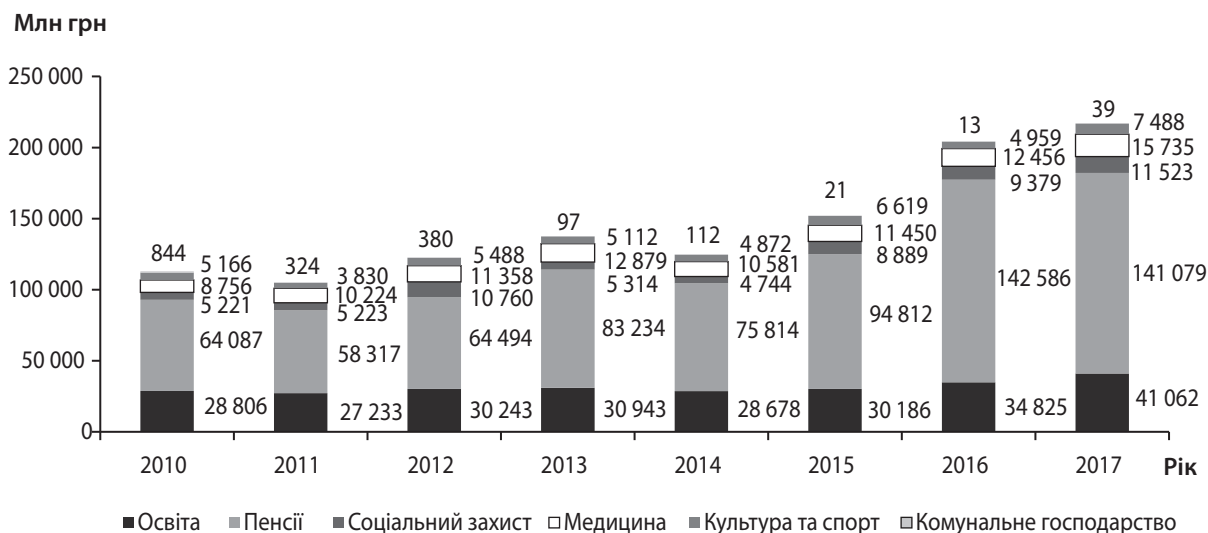
бачає оподаткування тільки тієї частини прибутку підприємств, що направляється на виплату дивідендів. Це б дозволило вивести з «тіні» значну частину економіки України та залучити до нашої країни іноземних інвесторів, а також швидко розплатитися за кредити МВФ та інших кредиторів» [5]. В Україні бюджетна система за останні декількох років також зазнала ряд новацій (рис. 11, рис. 12).

Таким чином, можливості щодо підвищення рівня соціально-економічного розвитку України пов'язані з підвищенням результативності та ефективності бюджетної політики.

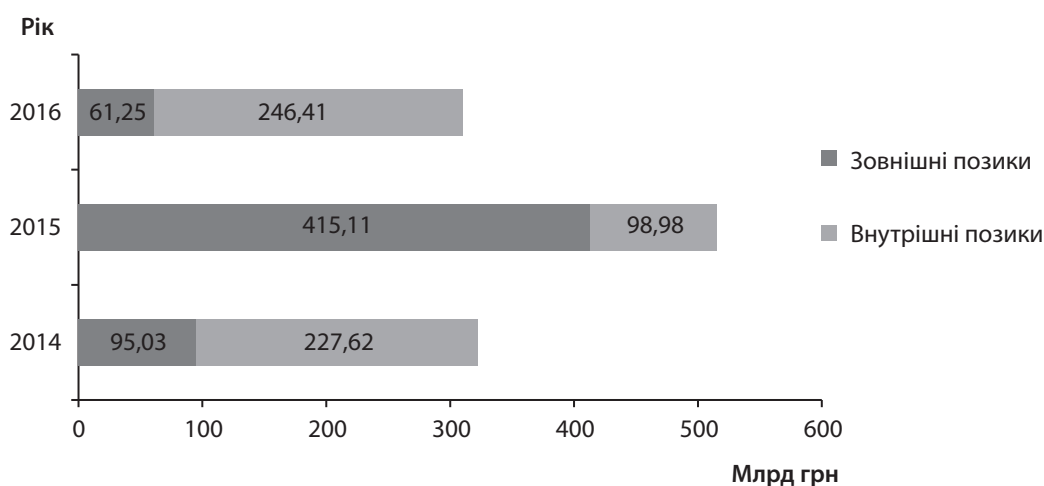
ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволив одержати ряд висновків. Ефективність формування бюджетної по-

літики країни впливає на ступень захищеності та забезпеченості громадян, на формування позитивного іміджу та сприятливого інвестиційного клімату, а також є «пропуском» у міжнародну спільноту. Кожна країна має свою специфічну бюджетну систему, яка будується за певними принципами. Видаткові статті національного бюджету спрямовуються суто на підтримку та захист суспільства. Тільки незначна частина витрат, приблизно 5–20%, відводиться на фінансування економічного розвитку, що негативно впливає на стимулювання економічної діяльності та спричиняє стагнацію національної економіки. Самі ці фактори є одними із основних причин, які сприяють відстроченню вступу України в ЄС.

Рис. 9. Напрями бюджетного фінансування соціальної сфери протягом 2010–2017 рр. на державному рівні, млн грн
 Джерело: складено на основі [10].

Рис. 10. Структура державного боргу України, 01.01.2017 р.

Джерело: складено на основі [11].

Даний етап розвитку країни вимагає від органів державної влади приділити значну увагу розробці стимулюючих програм економічного зростання на перспективу: а саме: розвиток малого та середнього бізнесу, а також стимулювання внутрішнього виробництва, що дасть можливість створити нові робочі місця, покращити економічний стан держави, насамперед – інвестиційний клімат, прискорюючи при цьому інтеграційні процеси України в міжнародні співтовариства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Тропіна В. Б. Оптимізація системи бюджетного забезпечення інноваційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 1. С. 64–68. URL: http://journals.urpn.ua/nvr_chntu/article/view/74014/69443
2. Боярко І., Дехтяр Н., Дейнека О. Аналіз бюджетної політики країн ЄС та України у сфері формування та вико-

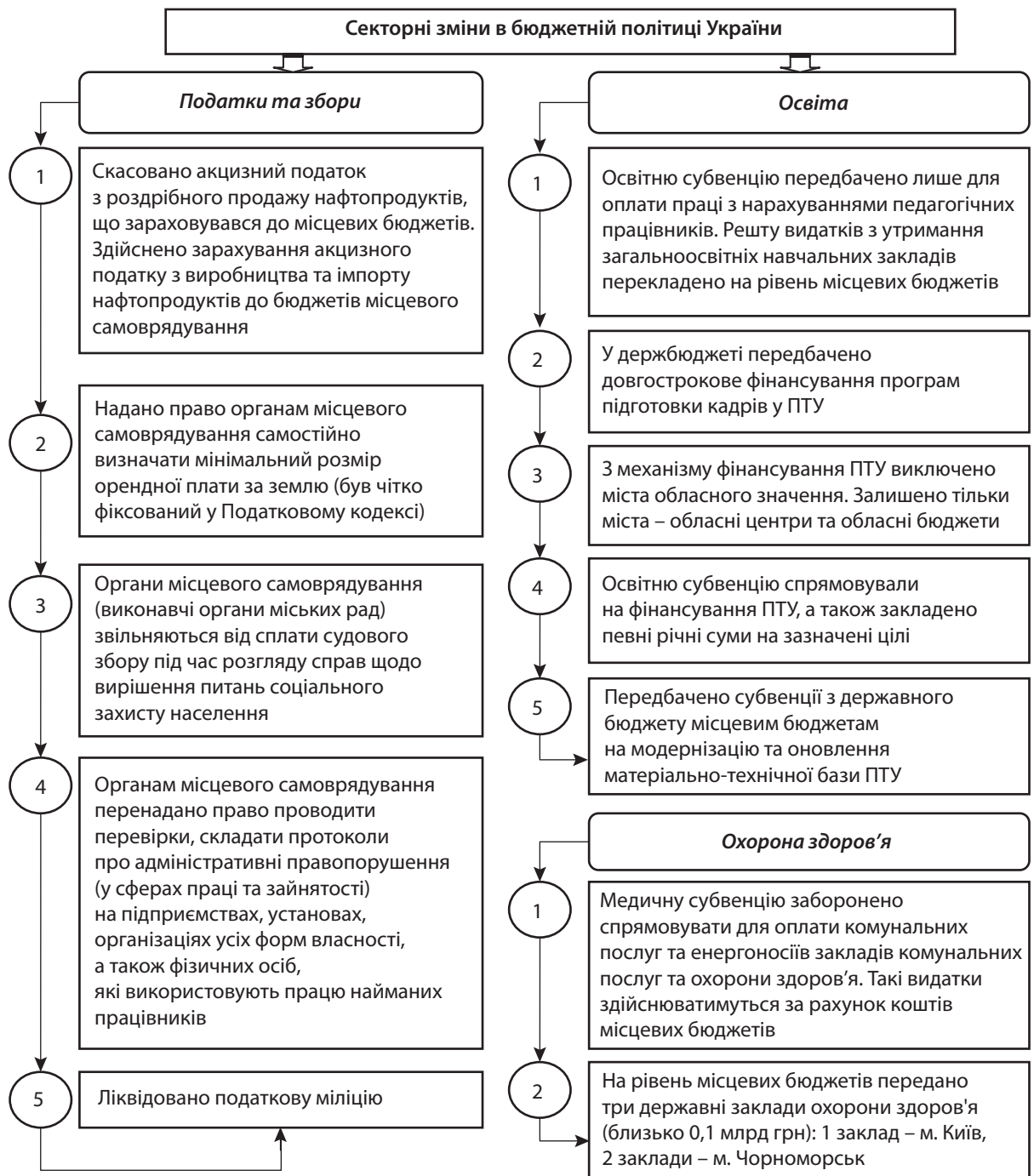
ристання державних видатків. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 9. С. 17–21.

3. Поручник А., Кулай А. Процеси бюджетної консолідації в Європейському Союзі. Міжнародна економічна політика. 2015. № 1. С. 5–26. URL: http://ierjournal.com/journals/22/2015_1_Poruchnik_Kudlai.pdf

4. Козинець І. Г. Бюджетна система України. URL: http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/14167/%D0%9F%D0%A0%D0%97%D0%A2_%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pptx?sequence=1&isAllowed=y

5. Карлін М. І. Управління дефіцитом бюджету України: проблеми та перспективи. *Економічний форум*. 2017. № 1. С. 188–196.

6. Аналіз проекту Державного бюджету на 2017 рік в частині місцевих бюджетів: ключові моменти, проблемні питання, загрози та перешкоди. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/derzh_byudzhet-2017zamina2.pdf

Рис. 11. Бюджетні новації в Україні за секторами фінансування

Джерело: складено на основі [12].

7. Амелін А., Хоменко О., Лаврик Я. Державний бюджет України 2017: виклики та перспективи.. URL: <http://hvylya.net/analytics/economics/derzhavniy-byudzhetu-ukrayini-2017-vikliki-ta-perspektivi.html>

8. Бюджетна політика. Прагматичні підходи до стратегічних рішень / Аврамченко К. В., Дешко А. Л., Жаліло Я. А. та ін. Київ : СТ-ДРУК, 2016. 112 с.

9. Consolidated annual accounts of the European Union and Financial Statement. Discussion and Analysis. Financial year 2016. URL: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2017/EU_Annual_Accounts_2016_en.pdf

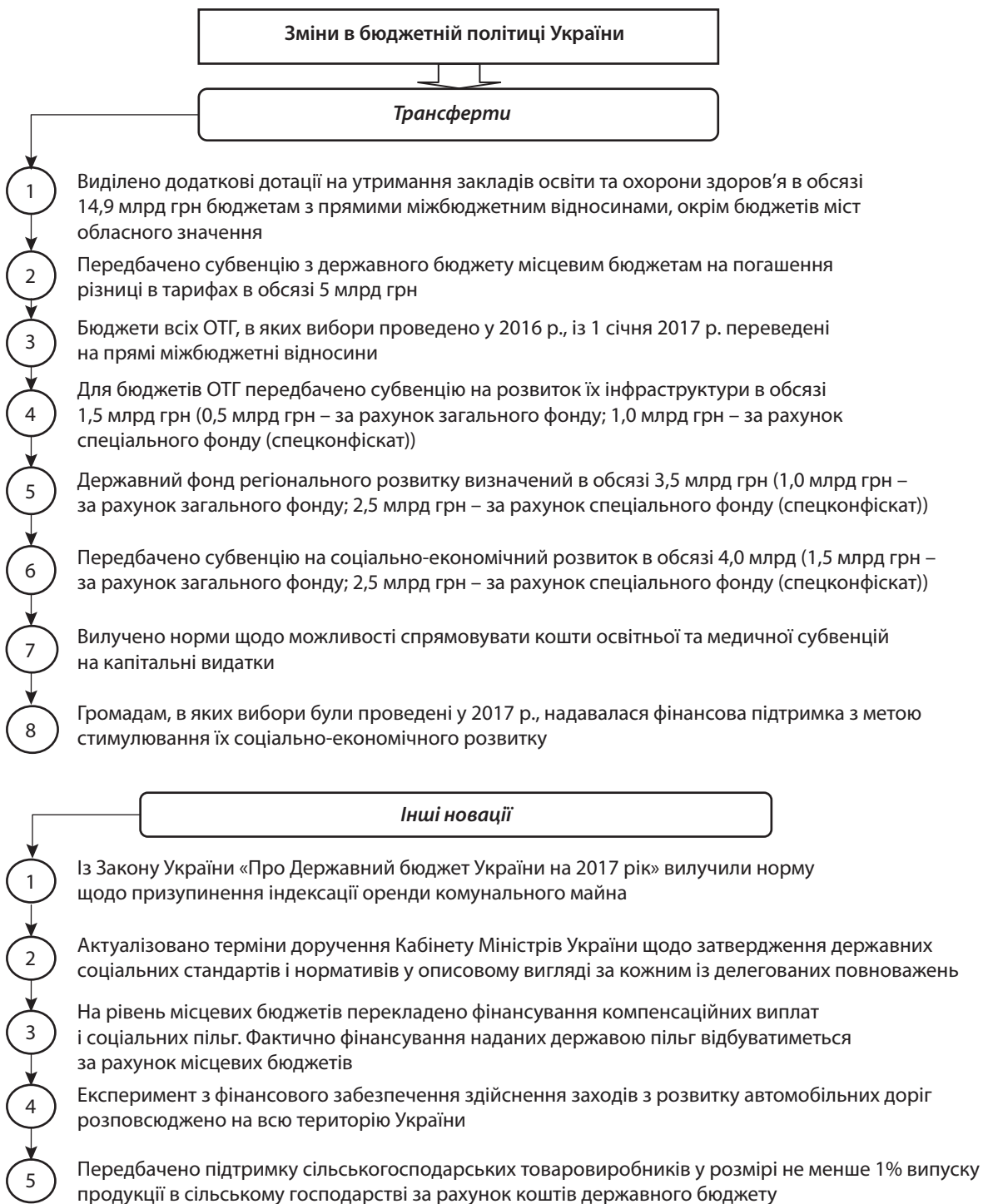
10. Видатки // Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/expenditure/>

11. Фінансовий пульс. Залежність держави від кредитних ресурсів звужує можливості бюджетної підтримки економіки. URL: <http://finpuls.com/upload/docs/news/macroeconomic/releases/Державний%20бюджет.pdf>

12. Бюджетні новації 2017. URL: www.auc.org.ua

REFERENCES

“Analiz proektu Derzhavnogo biudzhetu na 2017 rik v chastyni mistsevykh biudzhativ: kluchovi momenty, problem-

Рис. 12. Бюджетні новації в Україні за трансфертами, здійснені протягом 2017 р.

Джерело: складено на основі [12].

ni pytannia, zahrozy ta pereshkody" [Analysis of the draft State Budget for 2017 on local budgets: key points, issues, threats and obstacles]. https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/derzh_byudzhzet-2017zamina2.pdf

Amelin, A., Khomenko, O., and Lavryk, Ya. "Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy 2017: vyklyky ta perspektyvy" [State Budget of Ukraine 2017: Challenges and Prospects]. <http://hvylya.net/analytiks/economics/derzhavniy-byudzhzet-ukrayini-2017-vykliki-ta-perspektivi.html>

Avramchenko, K. V. et al. *Biudzhetna polityka. Prahmatychni pidkhody do stratehichnykh rishen* [Budget policy. Pragmatic approaches to strategic decisions]. Kyiv: ST-DRUK, 2016.

"Biudzhetni novatsii 2017". [Budget Innovations 2017]. www.auc.org.ua

Boiarko, I., Dekhtiar, N., and Deineka, O. "Analiz biudzhetnoi polityky krain YeS ta Ukrainy u sferi formuvannia ta vykorystannia derzhavnykh vydatkiv" [Analysis of fiscal policy of the EU and Ukraine in the sphere of formation and use of state expenditures]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 9 (2013): 17-21.

"Consolidated annual accounts of the European Union and Financial Statement. Discussion and Analysis. Financial year 2016" http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2017/EU_Annual_Accounts_2016_en.pdf

"Finansovyi puls. Zalezhnist derzhavy vid kredytnykh resursiv zvuzhuie mozhlyvosti biudzhetnoi pidtrymky ekonomiky" [Financial pulse. The dependence of the state on credit resources reduces the possibilities of budget support of the economy]. <http://finpuls.com/upload/docs/news/macroeconomic/releases/Державний%20борр.PDF>

Karlin, M. I. "Upravlinnia defitsytom biudzhetu Ukrainy: problemy ta perspektyvy" [Management of the budget deficit of Ukraine: problems and perspectives]. *Ekonomichnyi forum*, no. 1 (2017): 188-196.

Kozynets, I. H. "Biudzhetna systema Ukrainy" [Budget system of Ukraine]. [http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/14167/%D0%9F%D0%A0%D0%97%D0%A2_%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%](http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/14167/%D0%9F%D0%A0%D0%97%D0%A2_%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pptx?sequence=1&isAllowed=y)

[BC%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pptx?sequence=1&isAllowed=y](http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/14167/%D0%9F%D0%A0%D0%97%D0%A2_%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pptx?sequence=1&isAllowed=y)

Poruchnyk, A., and Kulai, A. "Protsesy biudzhetnoi konsolidatsii v Yevropeiskomu Soiuzi" [The processes of fiscal consolidation in the European Union]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. 2015. http://iepjournal.com/journals/22/2015_1_Poruchnik_Kudlai.pdf

Tropina, V. B. "Optymizatsiia systemy biudzhetnoho zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti v Ukraini" [Optimization of the budget system of innovation activity in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Polissia*. 2016. http://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/view/74014/69443

"Vydatky" [Expenditures]. Tsina derzhavy. <http://cost.ua/budget/expenditure/>